

Utdrag ur *Miniput* (1965)

Nils Leijer

ONSDAGEN DEN 12 JUNI

Fick änligen [sic!] veta litet mera om den stora anläggning som upptar hälften av en barack och som kallas simulator.

Anläggningen – en gång byggd för en rad olika forskningsuppdrag vid en av de vetenskapliga institutionerna – är ingenting annat än vad namnet anger, en simulator. När uppgifterna var klara och anläggningen blivit omodern i sitt sammanhang hade den inte längre fyllt någon funktion och man hade föreslagit att Kreativet skulle överta den. Under sammanträdet idag lämnade de tekniska och psykologiska sektionerna en redogörelse för ett försök som gjorts i den under inövningstiden de första veckorna på Kreativet. Det hade gällt uppgiften om bland annat människans förhållande till teknisk automatik och överlämnandet av kontrollerande funktioner till den. I den bakgrund som lämnades oss talades det om att den moderna människans tekniska miljö för de oinsatta framstår som en organism med eget liv och egen vilja och vars godtycke man är underkastad.

I simulatoranläggningen kan man skapa situationer som svarar mot vad de flesta försök kräver inom området. Försökspersonerna kan registreras och följas under de förlopp simulatorn programmeras för.

Under det experiment som vi fick en redogörelse för, hade två män som försökspersoner under en vecka låsts in i simulatorn vilken delats upp i två identiska celler. Männens uppgift var att sköta var sitt kontrollsystem med manöverorgan. De kunde manipulera med olika förlopp i en särskild teknisk apparatur som i sin tur påverkade olika funktioner som hade med deras personliga välbefinnande att göra. Föda och vätska kunde man få endast genom att utföra vissa manövrar vid kontrollborden efter bestämda signalsystem reglerade av de olika kombinationer man framkallade. Toalettbesök och möjlighet att få sova var lika så beroende av manövreringen och robotsystemet.

De båda försökspersonerna hade olika bakgrund. Den ene hade genom sin tekniska utbildning haft möjlighet att ta del av simulatorns konstruktion och den aktuella programmeringen. Den andre var teknisk okunnig och hade endast lärt sig själva manövreringen.

För den ene mannen bestod den närmaste verkligheten av en komplicerad teknisk apparatur som han emellertid i princip kände i dess helhet. För den andre bestod den av ett antal knappar och rattar, vilka var och en för sig eller använda i kombination med varandra betydde olika saker.

Den tekniskt insatte hade klarat sina dygn i simulatorn bra med undantag av att han gett uttryck för en viss tristess när mönstren upprepats. Den tekniskt okunnige hade efter endast en mycket kort tid i simulatorn kommit i psykisk obalans och nått ett stresstillstånd. Han hade totalt fallit ur sin roll som kontrollör av de olika funktionerna enbart efter ett par misslyckanden. Slutligen hade han helt underkastat sig den slumpautomatik som inträdde när den manuella påverkan uteblev. Den stackars mannen hade till och med rusat upp strax efter det han somnat för att kasta i sig mat som visat sig bakom en lucka efter signal. I nästa ögonblick hade han till hälften tömt urinblåsan i en urinoar som svängde fram ur kontrollpanelen. När han ånyo

skulle lägga sig föll britsen tillbaka in i sin ficka och lämnade honom stående mellan de släta väggarna. Golvet var elektrifierat med induktionsspänningar som gjorde att om han urinerat eller lagt sig på det, hade han fått stötar.

Mannen hade snabbt brutits ner av de krafter som spelade bakom manöverorganen. När försöket för hans del måste avbrytas hade han redan nått ett halvt sjukdomsliknande tillstånd.

Efter genomgången och sedan vi behandlat de andra av dagens ärenden fick jag sällskap med en av datakillarna från sammanträdet. Han sa att han trodde att simulatorn placerats härute för att man inte visste var man skulle göra av den. Här kunde man åtminstone motivera anläggningen, ge den ett slags berättigande.

Det var ett väl enkelt antagande, tyckte jag först, men ju mer jag funderat på det desto mer tycker jag att det ligger något i det. Förresten är väl hela Kreativet tillkommet för att berättiga något – vad vet jag inte. Det måste ligga andra intressen bakom projektet än enbart ett ansvarstagande för att experiment och fritt skapande i samverkan hålls vid liv.